

COVID-19 Geçiren Çocukların Klinik Özellikleri ile Vitamin-Mineral Takviye Ürün Kullanım Durumu¹

Ramazan DULKADİR* Ziyet YILMAZ** Emirkan YILDIZ*** Buse TÜRKMEN****
Yusuf Ziya ÖZGÜLTEKİN***** Hale ALTUNER*****

* Dr.Öğr.Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ABD, Kırşehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-6640-9277

** Öğrenci, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kırşehir, Türkiye, ORCID: 0000-0001-7454-1852

*** Öğrenci, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kırşehir, Türkiye, ORCID:0000-0002-6876-0140

**** Öğrenci, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kırşehir, Türkiye, ORCID: 0000-0001-6367-5134

***** Öğrenci, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kırşehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-9852-8537

***** Öğrenci, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kırşehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-7088-2008

ÖZET

Çalışmamızda COVID-19 geçiren çocukların klinik özellikleri ile vitamin-mineral takviye ürün kullanım durumlarının değerlendirilmesi amaçlandı. Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma; 2020-2021 yılları arasında COVID-19 geçiren 0-18 yaş aralığındaki 186 çocuğu kapsamaktadır. Veriler, çevrimiçi ortamda hazırlanan 25 sorudan oluşan anket aracılığıyla çocukların ebeveynlerinden toplanmıştır. Çalışmaya 186 çocuğun ebeveyni katılmıştır. Çocukların 103'ü (%55) erkek, 83'ü (%45) kızdı. Çalışmaya katılan çocukların %66.8'i 10-15 yaş arasında idi. Hastalığın en sık aileden (%41.4) ikinci sıklıkta da arkadaş ve okuldan (%19.4) bulaştığı saptandı. Hastalığa yakalananlarda en sık görülen şikâyet %18.8 ile ateş, en az görülen şikâyet ise %1.07 ile döküntü idi. En uzun süren şikâyetleri ise tat ve koku kaybıydı. Hastaların %19.9'unda herhangi bir şikâyet olmadı. Hastalarda 15. günde ve 30. günde ve 45. günde en sık devam eden semptom tat ve koku kaybı oldu. Bu süreçte hastaların %66.6'sının hastalık kaygısı, %16.6'sının hastane korkusu, %15.1'inin sağlık hizmetine ulaşmada zorluk yaşadığı belirlendi. Hastalık döneminde ebeveynlerin %68.2'si C vitamini, %52.1'i D vitamini, %27.4'ü çinko, %48.9'u bitkisel ürün desteği aldığını ve %18.8'i balık yağı kullandığını bildirdi. COVID-19 çocuklarda erişkinlere göre daha hafif seyirli olmakla birlikte uzun dönem komplikasyonları hala bilinmemektedir. Semptomatik tedaviye ek olarak vitamin ve diğer takviye gıdaların kullanımında da dikkatli olunması gerektiğinin unutulmaması son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, çocuk, semptom.

The Clinical Characteristics and Use of Vitamin-Mineral Supplements in Children with COVID-19

ABSTRACT

It is aimed to determine the clinical characteristics of children who have had COVID-19 and vitamin-mineral supplement product use the approach of families to the disease. This descriptive study; it covers 186 children aged 0-18 years who had COVID-19 between 2020-2021. The data were collected online from the parents of the children through a questionnaire consisting of 25 questions. 186 parents participated in the study. 103 (55%) of the children were male and 83 (45%) were female. 66.8% of the children was between 10-15 ages. 66.8% of children were ten years of age or older. It was determined that the disease was transmitted most frequently from family (41.4%) and secondly from friends and school (19.4%). The most common complaint of those who had the disease was fever with 18.8% and the least common complaint was rash with 1.07%. Their longest-lasting complaints were loss of taste and smell. There were no complaints in 19.9% of patients. On the 15th, 30th and 45th days, the most frequent loss of taste and smell persisted in the patients. During this period, 66.6% of the patients reported that they had anxiety about illness, 16.6% had fear of hospital, and 15.1% had difficulty in accessing health services. During the period of illness, 68.2% reported receiving vitamin C, 52.1% vitamin D, 27.4% zinc, 48.9% vegetable product support, and 18.8% fish oil. COVID-19 has a milder course in children than in adults, but its long-term complications are still unknown. It is extremely important to remember that care should be taken in the use of vitamins and other supplements in addition to symptomatic treatment.

Keywords: COVID-19, child, symptom.

Sorumlu yazar: drrdulkadir40@hotmail.com

Geliş tarihi: 07.02.2022

Kabul tarihi: 20.06.2022

Atıf için: Dulkadir, R., Yılmaz, Z., Yıldız, E., Türkmen, B., Özgültekin, Y.Z., & Altuner, H. (2022). COVID-19 geçiren çocukların klinik özellikleri ile vitamin-mineral takviye ürün kullanım durumu. *KAEÜ Sađl. Bil. Derg.*, 6(2), 83-90.

¹ Bu çalışma, 4. Ulusal Ahi Evran Tıp Öğrenci Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinde 12 Aralık 2019'da ilk COVID-19 vakasının saptanması ve 11 Mart 2019'da Dünya Sağlık Örgütü'nün bu hastalığı artık pandemi olarak ilan etmesinden bu yana vaka sayısı 277 milyonu ölü sayısı ise 5.5 milyonu aşmıştır. COVID-19 enfeksiyonu geçen zamana ve kullanılan tedavi yöntemlerine rağmen hala tüm dünyada etkili olmaya devam etmektedir. COVID-19 insandan insana hızla yayılabilen ve Coronaviridae ailesinin diğer önemli üyeleri olan Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) ve Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) hastalığına göre bulaşıcılığının çok daha fazla olduğu kanıtlanmış bir hastalıktır (WHO, 2021).

Çocuklarda görülen COVID-19 enfeksiyonu yetişkinlere göre daha az rastlanılmasına rağmen ilerleyen zamanla birlikte çocuk olgularının da sayısının çokça arttığı gözlenmektedir (Demirçelik & Kanık, 2020). Yetişkin COVID-19 hastaları ile yapılan çalışmalar ile karşılaştırıldığında, çocuklarda yapılan COVID-19 ile ilgili çalışma sayısı daha azdır. Bunun nedeni de ilk başlarda çocukların hastalığa daha az yakalanması, hastalığı daha hafif seyretmesi ve ölüm oranlarının yetişkinlere göre daha düşük olması olabilir. Çocuklarda yapılan çalışmaların neredeyse tamamında COVID-19'un hem semptom hem de bilgisayarlı tomografi (BT) bulguları açısından yetişkinlere göre genellikle daha hafif olduğunu göstermiştir (Demirçelik, & Kanık, 2020; Üstündağ, 2020).

COVID-19 hastalığının belirli bir tedavisini olmaması nedeniyle bireyler ve aileler, hastalığı daha hafif atlatabilmek için hastalık döneminde çeşitli takviye edici gıdalara yönelmişlerdir. Yapılan çalışmalarda pandemi döneminde hastalığın daha hafif atlatılması için hem yetişkinlerde hem de çocuklarda takviye edici ürün tüketiminin arttığı vurgulanmıştır (Çağındı, Savlak, İnce, Dedeoğlu, & Köse, 2022; Bülbül, 2020).

Araştırmanın amacı, COVID-19 geçiren çocukların sosyodemografik ve klinik özellikleri ile vitamin, mineral takviye ürünleri kullanma durumlarının belirlenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, bir il merkezinde COVID-19 geçiren çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Mart 2020-Aralık 2021 tarihlerinde ulaşılan ve daha önce COVID-19 geçirdiği bilinen 186 çocuk oluşturmıştır. Bu aşamada yapılan posthoc güç analizinde, 186 örneklem büyüklüğü baz alınarak testin gücü; 0.2 etki büyüklüğü ve %95 güven düzeyinde %99 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak; literatürden yararlanılarak oluşturulan 25 soruluk anket formu kullanılmıştır (Tezer, 2020). Anket soruları COVID-19 geçiren çocukların yaş grupları, cinsiyeti, hastalığın bulaş kaynağı, hastalığın tanı zamanı, hastalık dönemindeki şikayetleri, ilk şikayetin hangisi olduğu, hastalık nedeni ile tedavi gerekliliği, hastalığa bağlı komplikasyon gelişme durumu, hastanede yatma durumu, hastalık tedavi sonrası etkilerinin devam edip etmediği sorgulanmıştır. Ayrıca 15., 30. ve 45. günlerde şikâyetin devam edip etmediği, hastalık döneminde karşılaşılan güçlükler ve psikolojik sorunlar ile hastalık döneminde vitamin, mineral, bitkisel ürün, balık yağı kullanıp kullanmadıklarına ilişkin sorular sorulmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri çevrimiçi ortamda oluşturulan anket formu ile toplanmıştır. Online olarak hazırlanan anket linki ebeveynlerin cep telefonlarına sosyal medya hesapları aracılığıyla gönderilmiştir. Bunun için COVID-19 tanısı alan çocuğu olan ve hastanede rastlanan ebeveynlerden araştırmaya katılmayı kabul edenlerden iletişim bilgileri alınmıştır. Veriler, kartopu örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Anket daveti katılımcılara çevrimiçi ortamda sosyal medya hesapları aracılığıyla dağıtılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, bilgisayar ortamında tanımlayıcı istatistiklerden sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma testleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma için etik kurul onayı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi etik kurulundan 09/03/2021 tarihinde 2021-05/52 karar numarası ile alınmıştır. Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformuna 2021-03-19T19_52_06 numarası ile başvuru yapılmış ve çalışma için onay alınmıştır. Çalışmamız Helsinki deklarasyonunun belirlediği etik ilkelere göre yapılmıştır. Online ortamda oluşturulan anket formunun başlangıcında araştırmaya katılma onayı olup olmadığı sorulmuş, ebeveynin onam vermesi halinde anket sorularına geçmesi sağlanmıştır.

BULGULAR

COVID-19 geçiren 0-18 yaş aralığındaki 186 hastanın %45'i (n:83) kız, %55'i (n:103) erkekti. Ankete katılanların %66.8'i (n:124) 10-18 yaş arasında, %19.5'i (n:36) 6-9 yaş arasında, %11.9'u (n:22) 2-5 yaş arasında, %1.6'sı (n:4) ise 0-1 yaş aralığında idi (Tablo 1).

Tablo 1. Çocukların Yaş ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (n=186)

Cinsiyet	n	%
Kız	83	45
Erkek	103	55
Yaş		
0-1	4	1.6
2-5	22	11.9
6-9	36	19.5
10-18	124	66.8
Toplam	186	100

Ankete katılanlardan %90.3'ü (n:168) çekirdek aile, %9.7'si (n:18) geniş aile yapısına sahiptir. Çocukların %74.7'si (n:139) 2020 yılında, %25.3'ü (n:47) ise 2021 yılında COVID-19 enfeksiyonu geçirdiğini bildirdi (Tablo 2).

Tablo 2. Aile Tipi ve Hastalığa Yakalandığı Yıla Göre Dağılımı (n=186)

Aile Tipi	n	%
Çekirdek Aile	168	90.3
Geniş Aile	18	9.7
Yıl		
2020	139	74.7
2021	47	25.3
Toplam	186	100

Çocuklarda en sık görülen şikayet %18.8 (n:36) ile ateş, en az görülen ise %1.07 (n:2) ile döküntü olduğu bulunmuştur. Hastaların %19.9'u (n:37) ise herhangi bir şikayetinin olmadığını bildirmiştir. Katılımcılara hastalığın bulaş kaynağı sorulduğunda hastaların 77'si (%41.4) aile bireylerinin olabileceği, 36'sı (%19.4) hastalığı arkadaş ve okul çevresi olabileceğini, 30'u (%16.2) hastalığı akraba çevresi olabileceğini, 25'i (%13.4) hastalığı kimden aldığını bilmediğini ve 18'i de (%9.6) hastalığın bakıcı ve komşularından geçmiş olabileceğini ifade etmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Çocukların Hastalığa İlişkin Özelliklerinin Dağılımı (n=186)

Şikâyet	n	%
Ateş	36	18.8
Halsizlik	23	12.3
Tat ve Koku kaybı	22	11.8
Boğaz Ağrısı	16	8.6
Baş Ağrısı	15	8.01
Öksürük	11	5.9
Burun Akıntısı	10	5.3
Göğüs Ağrısı	5	2.6
İshal	5	2.6
Karın Ağrısı	4	2.1
Döküntü	2	1.07
Şikâyeti Olmayan	37	19.9
Bulaş Kaynağı		
Aile Bireyleri	77	41.4
Arkadaş ve Okuldan	36	19.4
Bakıcı ve Komşudan	18	9.6
Akrabalardan	30	16.2
Bilmiyorum	25	13.4
Toplam	186	100

Hastalık döneminde hastaların %44.08'inde (n:82) semptomatik tedavi başlanmış, %55.9'una (n: 104) ise herhangi bir tedavi almadığı bildirilmiştir. Hastalık döneminde çocukların sadece %4.3'ü (n:8) hastanede yatarak tedavi aldığı bildirilmiştir. Hastanede yatanlarda da ciddi bir sağlık sorunu görülmediği bildirilmiştir.

Ailelerden alınan geri dönüşlere göre çocuklarına hastalık döneminde %52.1'i (n:97) D vitamini, %68.2'si (n:127) C vitamini, %27.4'ü (n:51) çinko desteği, %48.9'u (n:91) bitkisel ürün ve %18.8'i (n:35) balık yağı takviyesi ile desteklediğini bildirdi (Tablo 4).

Tablo 4. Hastalık Döneminde Kullanılan Ek Tedavi (n=186)

Hastalık döneminde kullanılan ek tedavi*	n	%
D vitamini	97	52.1
C vitamini	127	68.2
Balık Yağı	35	18.8
Bitkisel Ürün	91	48.9
Çinko Desteği	51	27.4

*Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n=186 üzerinden alınmıştır.

Çocuklarda COVID-19 sonrası 15. günde %48'inde (n:89), 30. günde %70'inde (n:130), 45. günde ise %77'sinde (n:144) herhangi bir semptom olmadığı bildirilmiştir. Şikâyeti devam edenler arasında da en sık olarak tat ve koku kaybı olduğu bildirildi (Tablo 5).

Tablo 5. Olguların Hastalığın 15. 30 ve 45. Günlerde Olan Şikâyet Durumları (n=186)

Şikâyet	15. gün n (%)	30.gün n (%)	45.gün n (%)
Ateş	7 (4.0)	3 (1.6)	3 (1.6)
Halsizlik	22 (12.0)	11 (6.0)	7 (4.0)
Tat ve Koku kaybı	26 (14.0)	16 (9.0)	13 (7.0)
Boğaz Ağrısı	4 (2.0)	4 (2.0)	4 (2.0)
Baş Ağrısı	13 (7.0)	10 (5.0)	7 (4.0)
Öksürük	6 (3.0)	1 (0.5)	0 (0.0)
Burun Akıntısı	3 (1.6)	2 (1.0)	2 (1.0)
Göğüs Ağrısı	7 (4.0)	4 (2.0)	3 (1.6)
İshal	3 (1.6)	2 (1.0)	2 (1.0)
Karın Ağrısı	5 (2.7)	2 (1.0)	1 (0.5)
Döküntü	1 (0.5)	1 (0.5)	0 (0.0)
Şikâyeti Olmayan	89 (48.0)	130 (70.0)	144 (77.0)
Toplam	186 (100.0)	186 (100.0)	186 (100.0)

Katılımcıların %66.6'sı (n:124) hastalık kaygısı yaşadığını, %16.6'sı (n:31) hastane korkusu olduğunu, %15.1'i (n:28) ise sağlık hizmetine ulaşmada zorluk yaşadığını ve 1.7'si (n:3) ise sorun yaşamadığını bildirmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Hastalık Döneminde Karşılaşılan Güçlükler (n=186)

Hastalık Kaynağı*	n	%
Hastalık kaygısı	124	66.6
Hastane korkusu	31	16.6
Sağlık hizmetine ulaşmada zorluk	28	15.1
Sorun yaşamadım	3	1.7
Toplam	186	100.0

*Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n=186 üzerinden alınmıştır.

TARTIŞMA

Çocuklarda ilk COVID-19 vakası, Çin'de yaşayan 10 yaşındaki bir çocuk olup çocuğun asemptomatik olduğu ancak bilgisayarlı akciğer tomografisinde buzlu cam manzarası olduğu tespit edilmiştir (Li ve ark., 2020). COVID-19 tüm yaş gruplarını enfekte etmekle birlikte çocuklarda da hem bulaş hem de yaygınlık gün geçtikçe artmaktadır. Çocuklarda hastalığın bulaş yolu, yatıklılık, klinik gidiş, patogenezi, farmakolojik tedavi ve prognoz hakkındaki bilgiler hala sınırlıdır. Çocukların COVID-19'dan korunmasında sağlıklı beslenme ve koruyucu uygulamalar önemini hala korumaktadır. Ayrıca COVID-19 hastalığında çocuklarda vitamin ve mineral kullanımı ile yeterince çalışma bulunmamaktadır.

İspanya'da 4695 COVID-19 hastasının incelendiği bir çalışmada hastaların sadece %0.8'ini çocuk hastaların oluşturduğu tespit edilmiştir. Çocuk hastaların ise %60'ının hastanede %9.7'sinin ise yoğun bakımda takip edildiği rapor edilmiştir. Ancak hastaların hiçbirini hayatını kaybetmemiştir (Tagarro ve ark., 2020). İtalya'da yapılan çok merkezli başka bir çalışmada da COVID-19 olduğu kesinleşen 168 hastanın yaş ortalamasının 2.3 yıl olduğu, hastaların %56'sının erkek olduğu ve sadece 2 hastanın yoğun bakımı ihtiyacı olduğu bildirilmiştir. Tedavi olan hastalardan hayatını kaybeden olmamıştır (Garazzino ve ark., 2020). Bizim çalışmamızda da hastanede yatarak tedavi olan çocuk hastalar diğer hasta çocukların %4'ünü oluşturuyordu. COVID-19 nedeniyle hayatını kaybeden olmamıştı.

Ülkemizde yapılan bir derlemede ise COVID-19 tanısı konulan 11.535 hastanın sadece 117'si (%1) çocuk hastalardan oluşuyordu. Çocuk hastalarında sadece %13.6'sı 1 yaşın altındaydı. Tüm hastaların yaklaşık %53'ü erkekti ve %48.7'sinde temas öyküsü bulunuyordu (Tezer, 2020). Bu çalışmada ise katılımcıların yaş ortalaması 11.7 yıldır. Çalışmaya katılan hastaların %55'i erkek, %45'i kızdı. COVID-19 geçiren hastaların çoğunluğu çekirdek aile yapısında olduğu bildirildi. Bu çalışmada hastalığın en sıklıkla aile bireylerinden bulaşmış olabileceği ile ilgili görüş bildirilmiş olup benzer çalışmalarda da bulaş kaynağının sıklıkla hane halkı olduğu vurgulanmaktadır (Akın & Gözel, 2020).

Çocuk hastaların yetişkinlere göre COVID-19 hastalığından daha az etkilendikleri bildirilmektedir (Götzinger ve ark., 2020). Yapılan bir meta analiz çalışmasında çocukların %17.4'ünün hastalığı asemptomatik olarak geçirdiği, ateş ve öksürük şikayetlerinin fazla olduğu bildirilmiştir (Ding ve ark., 2020). Yapılan bazı çalışmalarda en sık görülen semptom, ateş olarak bildirilmiştir. Ateşin dışında en sık görülen semptomun öksürük olduğu bildirilmiştir. Bunun dışında, değişen oranlarda nefes darlığı, takipne, taşikardi, burun akıntısı, baş ağrısı, boğaz ağrısı, karın ağrısı, bulantı-kusma, halsizlik, yorgunluk, ishal, dehidratasyon ve nadir olarak da apne, siyanoz ve döküntü görüldüğü bildirilmiştir (Parri ve ark., 2020; Lu ve ark., 2020). Bizim çalışmamızda ise hastaların %19.9'unda herhangi bir şikâyet gözlenmezken en sık şikâyet olarak ateş (%18.8) tespit edildi. En az görülen semptom ise %1.07 ile döküntü idi.

Yapılan bir çalışmada COVID-19 geçiren hastalarda tat ve koku kaybının uzun süre devam edebileceği bildirilmiştir (Klopfenstein ve ark., 2020). Bizim çalışmamızda da benzer olarak tat ve koku kaybının hastalık sonrasında uzun dönemde en sık devam eden şikayetler olduğu tespit edildi.

COVID-19 hastalarındaki mikro besin öğelerinin değerlendirilmesinin yapıldığı bir çalışmada A, B, C, D vitaminleri ile omega-3'ün yanı sıra, selenyum, çinko ve demir gibi minerallerin de dikkate alınması gerektiğini vurgulanmıştır (Zhang & Liu, 2020). Hastalara hastalık döneminde ek vitamin desteği alıp almadığı sorulduğunda yarıya yakını D vitamini, yarıdan fazlası C vitamini, bir kısmı da çinko desteği ve balık yağı kullandığını bildirmiştir. Ayrıca aileler bunların dışında yarıya yakını bitkisel ürün desteği aldığını bildirmiştir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmada COVID-19 geçirdiği dönemde D vitamini düzeyleri düşük olan hastalarda hastalığın daha ciddi seyrettiği bildirilmiştir (Nadiger ve ark., 2021). Ülkemizde yapılan bir çalışmada COVID-19 geçiren çocuklarda D vitamini seviyesi normal popülasyona göre düşük bulunmuştur (Söbü ve ark., 2021). Bazı çalışmalarda D vitamini takviyesinin akut akciğer enfeksiyonu gelişimini önlemede etkili olabileceği bildirilmiştir (Martineau ve ark., 2017). Bu anlamda da bizim çalışmamızda hastaların hastalık döneminde D vitamini takviyesi alması hastalığın seyri açısından faydalı olmuş olabilir. Ayrıca C vitamininin inflamasyon üzerine olumlu etkilerinin olduğu yapılan bir çalışmada bildirilmiştir (Hiedra ve ark., 2020). Bizim çalışmamızda da ailelerin hastalık döneminde destek olarak en sık C vitamini kullandıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmada hastalık süresinde C ve D vitamini sık kullanılmış olup kullanım durumunun hastalığın bulguları üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Omega-3 çoklu doymamış yağ asitleri, inflamasyonun ve kazanılmış immün yanıtların önemli araçlarıdır ve anti-inflamatuvar yanıtları güçlendirebildiği bilinmektedir. COVID-19 nedeni ile yoğun bakımda yatan hastalar üzerinde yapılan bir çalışmada balık yağı kullanan hastalarda kullanmayan hastalara göre sağ kalım oranı anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (Doaei ve ark., 2021). Çalışmamızda da aileler hastalık döneminde takviye olarak balık yağı kullandıklarını bildirmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

COVID-19 hastalığı çocuk yaş grubunda genellikle asemptomatik veya hafif semptomlarla geçirilmektedir. Çalışmamızda da benzer şekilde çocuklarda COVID-19'un hafif seyrettiğini tespit ettik. Çalışmamızda da ek tedavi yöntemlerinin aileler tarafından denendiği bulunmuştur. Ancak bunların COVID-19 tedavisinde etkinliğine yönelik daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Çalışma için etik kurul onayı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi etik kurulundan 09/03/2021 tarihinde 2021-05/52 karar numarası ile alınmıştır. Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformuna 2021-03-19T19_52_06 numarası ile başvuru yapılmış ve çalışma için onay alınmıştır.

YAZAR KATKI ORANI

Fikir/kavram: RD; Tasarım: RD; Veri toplama: RD, ZY, EY, BT, YZÖ, HA; Veri işleme: RD; Analiz ve/veya Yorum: RD, ZY, EY, BT, YZÖ, HA; Kaynak tarama: RD, ZY, EY, BT, YZÖ, HA; Makalenin Yazımı: RD; Eleştirel inceleme: RD.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

FİNANSAL DESTEK

Bu çalışma mali açıdan desteklenmemiştir.

KAYNAKLAR

- Akın, L., & Gözel, MG. (2020). Understanding dynamics of pandemics. *Turk J Med Sci*, 50, 515-9.
- Bülbül, S. (2020). SARS-CoV-2 (COVID-19) pandemisinin bebek ve çocuk beslenmesine etkisi. *Türkiye Klinikleri*, 108-14.
- Çağındı, Ö., Savlak, N., İnce, C., Dedeoğlu, M., & Köse, E. (2022). COVID-19 hastalığını önlemede kullanılan takviye edici gıdalar ve sağlık üzerine etkileri. *GIDA*, 47(2), 183-198.
- Demirçelik, Y., & Kanık, A. (2020). Çocuklarda COVID-19: Epidemiyolojik ve klinik bulgular. *Tepecik eğitim Araştırma Dergisi*, 30, 58-62.
- Ding, Y., Yan, H., & Guo, W. (2020). Clinical characteristics of children with COVID-19: A meta-analysis. *Front Pediatr*, 8, 431. <https://doi.org/10.3389/fped.2020.00431>
- Doaei, S., Gholami, S., Rastgoo, S., Gholamalizadeh, M., Bourbour, F., Bagheri, S.E., Samipoor, F., Akbari, M.E., Shadnough, M., Ghorat, F., Jarrahi, S.A.M., Mirsadeghi, N.A., Joola, P., Moslem, A., & Goodarzi, M.O. (2021). The effect of omega-3 fatty acid supplementation on clinical and biochemical parameters of critically ill patients with COVID-19: A randomized clinical trial. *J Transl Med*, 19(1), 128-129.
- Garazzino, S., Montagnani, C., Donà, D., Meini, A., Felici, E., Vergine, G., Bernardi, S., Giaccherio, R., Lo Vecchio, A., Marchisio, P., Nicolini, G., Pierantoni, L., Rabbone, I., Banderali, G., Denina, M., Venturini, E., Krzysztofiak, A., Badolato, R., Bianchini, S., Galli, L., Villani, A., Castelli-Gattinara, G., & the Italian SITIP-SIP Pediatric Infection Study Group (2020). Multicentre Italian study of SARS-CoV-2 infection in children and adolescents. *Euro Surveill*, 25(18), 5.
- Göttinger, F., Santiago-García B., Noguera-Julián A., Lanaspá, M., Lancella, L., Calò Carducci, F., Gabrovská, N., Velizarova, S., Prunk, P., Osterman, V., Krivec, U., Lo Vecchio, A., Shingadia, D., Soriano-Arandes, A., Melendo, S., Lanari, M., Pierantoni, L., Wagner, N., L'Huillier, A., Tebruegge, M. (2020). COVID-19 in children and adolescents in Europe: A multinational, multicentre cohort study. *Lancet Child Adolesc Health*, 4, 653–61.
- Hiedra, R., Lo, KB., Elbashabsheh, M., Gul, F., Wright, R.M., Albano, J., Azmaiparashvili, Z., & Aponte, G.P. (2020). The use of IV vitamin C for patients with COVID-19: a case series. *Expert Rev Anti Infect Ther*, 18(12), 1259-61.
- Klopfenstein, T., Kadiane-Oussou, NJ., Toko, L., Royer, P.Y., Lepiller, Q., Gendrin, V., & Zayet, S. (2020). Features of anosmia in COVID-19. *Med Mal Infect.*, 50(5), 436-439. [https://doi.org/S0399-077X\(20\)30110-4](https://doi.org/S0399-077X(20)30110-4)
- Li, Q., Guan, X., Wu, P., Wu, P., Wang, X., Zhou, L., Tong, Y., Ren, R., Leung, K., Lau, E., Wong, J.Y., Xing, X., Xiang, N., Wu, Y., Li, C., Chen, Q., Li, D., Liu, T., Zhao, J.,Feng, Z. (2020). Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirusinfected pneumonia. *New England Journal of Medicine*, 382(13), 1199-207.
- Lu, X., Zhang, L., & Du, H., Zhang, J., Li, Y.Y., Qu, J., Zhang, W., Wang, Y., Bao, S., Li, Y., Wu, C., Liu, H., Liu, D., Shao, J., Peng, X., Yang, Y., Liu, Z., Xiang, Y., Zhang, F., Wong, G.W.K. (2020). SARS-CoV-2 infection in children. *N Engl J Med*, 382(17), 1663-1665.
- Martineau, AR., Jolliffe, DA., Hooper, RL., Greenberg, L., Aloia, J.F., Bergman, P., Dubnow-Raz, G., Esposito, S., Ganmaa, D., Ginde, A.A., Goodall, E.C., Grant, C.C., Griffiths, C.J., Janssens, W., Laaksi, I., Manaseki-Holland, S., Mauger, D., Murdoch, D.R., Neale, R., Camargo, C.A. (2017). Vitamin D supplementation to prevent acute respiratory tract infections: systematic review and meta-analysis of individual participant data. *BMJ*, 356, 6583.

Nadiger, M., Hassor, S., & Totapally, B. (2021). Vitamin D levels in children with COVID-19 admitted to the PICU. *Critical Care Medicine*, 49(1), 54.

Parri, N., Lenge, M., & Buonsenso, D. (2020). Children with Covid-19 in pediatric emergency departments in Italy. *N Engl J Med.*, 383(2), 187-190.

Söbü, E., Karaslan, A., Çetin, C., & Akın, Y. (2021). Vitamin D levels of COVID-19 positive sypmtomatic. *J Curr Pediatr*, 19, 9-14.

Tagarro, A., Epalza, C., Santos, M., Sanz-Santaefemia, F., Otheo, E., Moraleda, C., & Calvo, C. (2020). Screening and severity of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in children in Madrid, Spain. *JAMA Pediatr*, 8, 201346.

Tezer, H., & Demirdağ, TB. (2020). Novel coronavirus disease (COVID-19) in children. *Turk J Med Sci*, 50, 592-603.

Üstündağ, G., & Çiftdoğan, DY. (2020). COVID-19 tanımlı çocuklarda laboratuvar ve görüntüleme bulguları. *Tepecik Eğitim Araştırma Dergisi*, 30, 85-9.

World Health Organization (2021). COVID-19 Pandemic. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> adresinden 01.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Zhang, L., & Liu Y. (2020). Potential interventions for novel coronavirus in China: A systematic review. *J Med Virol*, 92(5), 479-490.